

УДК 343.373

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2024-3-06>

Дарія ЛАЗАРЕВА®

кандидат юридичних наук, доцент
(Бюро економічної безпеки України,
м. Київ, Україна)

ГЕНЕЗА НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ НА ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ САНКЦІЙ: ПОНЯТТЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ДЕТЕРМІНАНТИ ЗАСТОСУВАННЯ

У науковій статті розглянуто генезу наукових поглядів на інститут міжнародних санкцій, розкрито поняття «санкцій» із використанням порівняльного підходу, визначено класифікативний ряд санкцій, які сьогодні застосовуються міжнародною спільнотою та встановлено детермінанти їх застосування. Також було проведено аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких висвітлено проблематику дослідження. Окрема увага була приділена ретроспективі та розвитку даного інституту. Був проведений аналіз Академічного тлумачного словника української мови та визначень поняття «санкції». Окремою частиною статті став аналіз класифікації санкцій та характеристики вказаної класифікації. Теоретична складова та результати практичної діяльності дозволили виокремити два основні різновиди міжнародно-правових санкцій. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що теоретична наука з плином часу не тільки розвинула інститут санкційних процесів, однак виокремила класифікаційний ряд з метою більш детального та ґрунтовного дослідження інституту санкцій.

Ключові слова: санкції, міжнародні санкції, наукові погляди, наслідки санкцій, теорія санкцій.

Постановка проблеми. Більшість досліджень санкцій за останні п'ятдесят років були нетеоретичними. Багато вчених намагалися виявити емпіричні закономірності у зверненні до санкцій та їх наслідків, не перевіряючи конкретних гіпотез, виведених із суворой теорії. Інші надали теоретичну основу для гіпотез, які вони перевіряють, але їхні аргументи зазвичай беруться безпосередньо з теорії інших пов'язаних явищ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких висвітлено проблематику дослідження. Тема ефективності санкційних механізмів та їх цілеспрямованості не є широко дослідженою, однак вона була досліджена українськими науковцями, серед яких праці В. Г. Буткевича, О. В. Буткевич, В. А. Василенка, Р. В. Губаня, К. О. Кононової, Г. І. Курдюкова, І. І. Лукашука, М. Ю. Міхеєва, Т. М. Нешатаєвої, М. В. Рижової (Кешнер), О. М. Шпакович та інших.

Метою статті є дослідження генези наукових поглядів на інститут міжнародних санкцій

Виклад основного матеріалу дослідження. У світлі сучасних соціально-політичних подій поняття «санкцій» стає актуальним і потребує більш глибокого та детального вивчення, звернення до правників і науковців, які працюють в цій тематиці та намагаються пізнати сутність даного поняття. В.С. Мулявка в рамках дослідження «Фактори формування змісту у визначенні та видова характеристика санкцій в міжнародному публічному праві» зауважує, що «санкції є частиною заходів, дозволених міжнародним правом для вирішення суперечок між державами» [1, с. 715]. Інакше кажучи, слід вести мову про санкції як про інструмент врегулювання конфліктів або сутичок різного характеру, зокрема політичного,

© Д. Лазарева, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5987-6643>

ідеологічного, економічного тощо небойовим способом шляхом введення певних обмеження стосовно держави-агресора. Відповідно до концепції санкцій та їх правової природи, вони мають стримувати агресора від вчинення подальших негативних дій, які можуть негативно позначитися не тільки на суб'єкті посягання, однак і на інших політичних гравцях. Санкції жодним чином не можна порівнювати із актом бойових дій або веденням повномасштабної війни, оскільки вони є скоріше засобом міжнародно-правового впливу на упорядкування відносин між суб'єктами міжнародного права.

З метою більш повного висвітлення генези наукових поглядів на поняття «санкції» та їх особливостей слід звернути увагу на ретроспективу і розвиток даного інституту. Вказану тематику ми досліджуватимемо в наступному структурному підрозділі, однак в рамках огляду теоретико-прикладних досліджень із заданої тематики доцільно звернутися до витоків. Так, доцільно зауважити, що першим відомим прикладом застосування економічних санкцій в історії був випадок у Стародавній Греції, коли в 423 році до нашої ери Афіни, які домінували в Елладі, заборонили купцям з області Мегара відвідувати свої порти та ринки. Вони відомі під назвою «мегарська псефізму» [2]. Ефективність санкцій виявилася неочевидною. З одного боку, мегарські купці зазнали великих втрат, але з іншого – були змушені звернутися до союзників (насамперед Спарти) за військовою підтримкою. В результаті Пелопонеської війни Афіни зазнали нищівної поразки, а Афінівський союз був знищений. Зважаючи на це, слід підкреслити, що застосування санкцій є також ходом в шаховій грі, який повинен бути добре обміркованим та прийнятий відповідно до наявної соціально-політичної обстановки.

Звертаємось до сторінок Академічного тлумачного словника української мови, в якому знаємо декілька визначень поняття «санкція»:

1. Затвердження чого-небудь вищою інстанцією; визнання законності чогось. Володимир без санкції патріарха призначив главою руської церкви корсунського священника Анастаса, який провадив незалежну від Візантії політику (Нариси стародавньої історії УРСР, 1957, 496); В керівництві університету появилася нова особа – політичний комісар на правах першого проректора, без санкції якого накази ректора не мали сили (Федір Бурлака, М. Гонта, 1959, 32); // Дозвіл, схвалення. Вона керувала господарством цілком самостійно і від чоловіка ніякої санкції на свої плани не потребувала (Іван Кириленко, Вибр., 1960, 150); Самійло Овсійович і думки, мабуть, не припускав, що Ігор насмілювався прихити без батькової санкції (Юрій Шовкопляс, Людина..., 1962, 292).

2. юр. Заходи впливу, покарання за порушення закону. Кримінальна санкція; // У міжнародному праві – заходи впливу щодо держави, яка порушила міжнародну угоду. Всім відомо, що ізраїльські війська припинили воєнні дії тільки після.. того, коли Ізраїль дістав тверде і рішуче попередження про застосування санкцій (Радянська Україна, 12.VI 1967, 1).

3. ек. У кредитних відносинах – заходи впливу, застосовувані банком до порушників фінансової, касової, розрахункової або кредитної дисципліни. Кредитна санкція [3].

Зі змісту наявних визначень вбачаємо, що поняття «санкція» нерозривно пов'язане із законом, його дотриманням та виконанням, оскільки серед усіх значень ми б виокремили значення про те, що санкція є заходом впливу, покаранням за порушення закону. Так, за допомогою санкцій здійснюється реалізація завдань закону або правових норм, які свавільно порушуються учасником певних правовідносин. О. Сопронюк у своїх дослідженнях також спирається на пошук істини у тлумаченні поняття «санкція» та його глибокого змісту. Дослідниця за результатами аналізу інформації із тлумачних словників формує думку про те, що «Санкція (від лат. *sanctio* – непорушна постанова; найсуворіший припис) як багатозначний термін тлумачиться залежно від специфіки використання у тексті: 1) як затвердження чого-небудь вищою інстанцією; визнання законності чогось; 2) у юридичній лексичі має чотири основних значення: а) заходи, що застосовуються до правопорушника

і тягнуть для нього певні несприятливі наслідки; б) структурна частина загальної норми права, яка вказує на можливі заходи впливу на порушника даної норми; в) термін «санкція» використовується в процесуальній сфері для визначення згоди компетентного державного органу на вчинення тих чи інших юридично значущих дій, наприклад, санкція судді на обшук» [4, с. 235-237; 5, с. 68-69].

Українські правознавці П. Є. Недбайло, М. І. Козюбра у свої працях визначили санкцію у більш широкому значенні: як вказівку на несприятливі наслідки, що настають у разі порушення норми права, а також як спосіб захисту правила поведінки, викладеного в диспозиції правової норми, від можливих його порушень, з метою попередити вчинення правопорушення [5, с. 15; 7, с. 235-238].

Б. Т. Базилев вважає, що санкція – головний структурний елемент особливого різновиду правових норм – норм юридичної відповідальності. Вони входять в арсенал охоронних засобів права і розосереджені по усіх його галузях [6, с. 32-38]. На нашу думку, оцінювати санкцію як головний елемент норм права некоректно, адже не менше значення мають гіпотеза та диспозиція.

Значний інтерес становлять дослідження санкцій у праві О. Е. Лейста як провідного фахівця, що спеціалізувався на вивченні цього предмету. Санкцію норми права вказаний науковець сприймав як вказівку на заходи державного примусу за порушення диспозиції, підкреслюючи, що в санкції міститься захід примусу до виконання обов'язків. На його думку, санкція містить також заключну оцінку поведінки особи, яка порушила вимоги правової норми [9, с. 179].

Згідно із його роботами санкція безпосередньо пов'язана з вимогою певної поведінки, що міститься у правовій нормі. У юридичному обов'язку виражена вимога належної поведінки, у санкції – спосіб державного примусу до виконання (дотримання) цієї вимоги, загроза примусом на випадок її порушення [4, с. 235-237]. С. В. Курильов вважав, що санкцією в точному змісті цього слова варто іменувати лише закладену в юридичній нормі можливість (загрозу) примусу стосовно зобов'язаної особи у випадку невиконання нею обов'язку [7].

Близьким до наведеного є розуміння санкцій норм права Р. Л. Хачатурова, Р. Г. Ягутяна, які вважають, що санкція – частина правової норми із вказівкою на заходи державного примусу (впливу) щодо правопорушника. Однак не можна погодитися із наступним їх твердженням, що санкція – державно-правовий захід впливу, що застосовується до порушника встановлених норм і правил, це форми і заходи відповідальності, передбачені в правових нормах, які носять каральний характер [8, с. 61]. На нашу думку, зазначені автори безпідставно ототожнюють поняття санкції норми права та юридичної відповідальності за її порушення, про що йтиметься нижче.

М. І. Козюбра вважає, що санкція – це структурний елемент, який передбачає наслідки порушення правової норми, визначає вид і міру юридичної відповідальності для порушника її приписів [9, с. 187].

Кельман М.С. висловив аналогічну думку, що санкція є структурним елементом норми, що вказує на заходи, які застосовуються при її недотриманні [10, с. 305]. Орлова О.О. у цілому охарактеризувала санкції норм права як групу державно-примусових заходів [11, с. 194]. Загалом ми погоджуємося із цим баченням, проте, як видається, воно б набуло більш логічного змісту за рахунок акценту на негативному характері наслідків порушення правової норми.

Санкції – це політичний інструмент, який зазвичай використовує економічний тиск для досягнення цілей зовнішньої політики. Вони призначені для тиску на країну з метою здійснити зміни, такі як покращення демократії, прав людини, зменшення тероризму, зміни політики або, як у випадку нещодавніх санкцій проти Росії та Білорусі, припинення або запобігання конфлікту. На одному кінці спектра підходів знаходяться так звані «розумні»

санкції, як правило, фінансові або обмеження на подорожі, які націлені на окремих людей або компанії, які діяли певним чином або які можуть впливати на політику в цільовій країні. На іншому кінці спектру знаходяться санкції, які охоплюють набагато ширші повноваження та намагаються спонукати місцеве населення чинити тиск на свої уряди. Санкції можуть бути спрямовані на торгівлю, подорожі, фінансові операції та армію [12].

Санкції – це превентивні заходи, які дозволяють Європейському Союзу (далі – ЄС) швидко реагувати на політичні виклики та події, які суперечать його цілям і цінностям. Наприклад, санкції можуть бути спрямовані на:

- тероризм;
- діяльність з розповсюдження ядерної зброї;
- порушення прав людини;
- анексію чужої території;
- навмисну дестабілізацію суверенної країни;
- кібератаки [2].

Якщо ми хочемо зрозуміти механізми, які спонукають до прийняття економічних санкцій як інструментів зовнішньої політики, і наслідки цих рішень, ми повинні надати пояснення трьох складних взаємозв'язків. По-перше, ми повинні зрозуміти, як міжнародні політичні цілі пов'язані з економічно-політичними рішеннями. На відміну від використання військової сили, санкції не дозволяють державі мати прямий вплив на результати; радше, держава повинна прийняти закони та правила, що регулюють поведінку економічних суб'єктів. Це викликає запитання: які переконання, політичні механізми, правові режими, економічні реалії та стимули спонукають державу вирішувати проблеми зовнішньої політики за допомогою таких законів і механізмів [5].

По-друге, ми повинні зрозуміти зв'язок між економічною політикою та економічними наслідками та результатами. На одному рівні це передбачає відповіді на ряд прямих і очевидних питань. Наприклад, чи призводять торговельні санкції до скорочення торгівлі між державою, що накладає санкції («відправником»), і державою, щодо якої застосовуються санкції («мішенню»? Однак проблема тут має бути набагато ширшою. Економічні інтереси відправника та об'єкта можуть замаскувати свої торговельні відносини, працюючи через дочірні компанії в інших країнах, або просто компенсуючи таке скорочення за рахунок відволікання торгівлі з суб'єктами в інших державах. Крім того, економічні наслідки санкцій можуть змінюватися з часом. Ці наслідки є складними та значною мірою залежать від економічного та політичного середовища, а також від особливостей розробки та впровадження політики.

Нарешті, ми повинні зрозуміти, як економічні наслідки санкцій пов'язані з політичними результатами. Частково це передбачає визначення ступеня досягнення зовнішньополітичних цілей, які призвели до запровадження санкцій, і яким чином. Однак ми повинні зосередитися на значно ширшому наборі питань. На одному рівні завжди існує занепокоєння, що будь-яка політика може призвести до непередбачених наслідків. На іншому рівні економічні наслідки санкцій можуть призвести до різноманітних політичних наслідків, багато з яких можуть відчутися лише через роки. Економічні витрати можуть дестабілізувати уряди як у цілі, так і в відправнику, вони можуть змінити баланс сил між внутрішніми фракціями в обох державах, вони можуть призвести до змін у політичних відносинах між будь-якою державою та іншими країнами. Якщо ми не зможемо пояснити всі ці механізми та зв'язки між ними, наше розуміння санкцій буде схожим на розуміння трьох сліпцями слона з відомої притчі.

Ю. Сиротенко в рамках дослідження «Поняття та види міжнародно-правових санкцій» розглядає класифікаційну складову досліджуваного нами інституту. Дослідниця зазначає, що міжнародно-правові санкції виступають основною формою примусу в міжнародному праві. Будучи заходами примусового характеру, вони застосовуються з метою здійснення

впливу на політичних гравців та попередження свавільного порушення актів міжнародного права. При цьому необхідно розуміти, що існування будь-яких норм неможливе без функціонування механізмів, за допомогою яких дані норми реалізуюватимуться. Так само і під час аналізу інституту санкцій ми повинні підкреслити необхідність здійснення аналізу дієвості закріплених на законодавчому рівні норм та їх корисної дії для міжнародної спільноти. Сьогодні ми розуміємо, що ефективність застосування санкцій є основоположним елементом у боротьбі із свавільним порушенням міжнародного права. Про це слід сказати в рамках продовження повномасштабної військової агресії російською федерацією проти України. Саме зараз виникає потреба в удосконаленні процесів застосування санкцій до тих суб'єктів міжнародного права, які своїми діями вчиняють кримінально карані діяння, зокрема розв'язують військові конфлікти, дестабілізують обстановку в окремій державі та світі в цілому [7, 151].

Ю. Сиротенко надає визначення досліджуваному нами поняттю, зазначаючи, що «санкції – це заходи як збройного, так і не збройного примусового характеру, які застосовуються суб'єктами міжнародного права у встановленій процесуальній формі у відповідь на правопорушення». Ми можемо лише частково погодитися із формулюванням тлумачення, наданим дослідницею, оскільки конкретної уніфікованої процесуальної форми застосування санкцій на даний момент досі не існує. Це також можна легко прослідкувати через виключення ефективності впливу санкцій на держав-агресорів. Слід також підкреслити той факт, що усі визначення поняття «санкції» є виключно науковими винаходами, створеними в результаті синтезу отриманої інформації, оскільки в жодному міжнародному нормативно-правовому акті на даний момент не наведено визначення поняття «санкції», яке було б уніфікованим, широко застосовувалось спільнотою та мало світову вагу [12, с. 1-3].

Переходимо до аналізу класифікації санкцій та характеристики вказаної класифікації. Теоретична складова та результати практичної діяльності дозволяють виокремити два основні різновиди міжнародно-правових санкцій:

- індивідуальні (самопоміа);
- колективні (регламентуються окремими міжнародними організаціями) [13].

Кожний вид в свою чергу має різні форми: індивідуальні – реторсії, репресалії, невизнання, розрив відносин, самооборона; колективні – відмова у членстві в організації, призупинення прав члена організації, виключення з міжнародного спілкування, колективні збройні заходи [13].

Реторсії – у загальному вигляді виступають одним із спеціальних принципів міжнародного права, це нормативно закріплене правило поведінки, що виявляється у впливі однієї держави на іншу з метою закликати останньої припинити ворожі, несправедливі, дискримінаційні, шкідливі, проте, правомірні дії. Заходи реторсії є своєрідним засобом тиску і не повинні виходити за межі міжнародного права. Строго кажучи, реторсія є контрзаходом при порушенні політичних і моральних норм, правил ввічливості.

Репресалії – односторонні заходи примусового характеру, що допускаються міжнародним правом як санкція у разі виникнення правопорушення. Хоча репресалії здійснюються відповідно до міжнародного права, але є свого роду санкціями щодо правопорушника, тому можуть виходити за межі з міжнародного права в рамках характеру певного правопорушення. Характерною рисою репресалій є те, що вони припиняються із досягненням мети. Невизнання є відмовою визнавати ситуацію, створену неправомірними актами. Як приклад можна навести невизнання юридичної чинності протиправних договорів, територіальних змін у результаті агресивної війни, протиправних режимів тощо.

Самооборона – ще один досить особливий вид санкцій, адже являє собою заходи збройного примусу. Відповідно до ст. 51 Статуту ООН право на самооборону реалізується виключно у відповідь на збройний напад [4].

Міжнародні санкції – це політичні, дипломатичні та економічні заходи, які вживаються країнами, міжнародними організаціями або коаліцією країн для обмеження торгівлі, фінансових операцій та іншої економічної діяльності держави або особи, що є мішенню, як правило, з метою зміни поведінки ціль. Ці санкції можуть включати обмеження на торгівлю, фінансові операції, подорожі та інші сфери. Вони нав'язуються, щоб змінити поведінку цільової держави або особи. Вони можуть бути використані для покарання держав за порушення міжнародного права, щоб змусити змінити політику, пов'язану з правами людини чи розповсюдженням ядерної зброї, чи боротьбою з тероризмом чи організованою злочинністю. Метою санкцій також може бути зміна поведінки режиму та сприяння демократії, миру та стабільності в регіоні [13].

Міжнародні санкції мають довгу історію, приклади якої сягають давніх часів. У сучасну епоху міжнародні санкції вперше застосувала Ліга Націй, яка була створена після Першої світової війни для сприяння миру та безпеки. Ліга наклала економічні санкції на різні країни, включаючи Італію та Японію, намагаючись стримати агресивну поведінку.

Економічні санкції – це широко використовувана форма покарання, спрямована на досягнення конкретної мети, наприклад обмеження доступу країни до фінансових ресурсів, товарів або послуг. Вони спрямовані на тиск на економіку цільової країни з метою зміни її поведінки. Вони можуть приймати різні форми, включаючи торговельне ембарго, інвестиційні обмеження та заморожування активів [13].

Торгове ембарго: Торгове ембарго – це повна заборона торгівлі між країною та рештою світу. Цей тип санкцій призначений для того, щоб запобігти доступу цільової країни до товарів, послуг і технологій, які могли б підтримувати її економіку чи військо. Торгове ембарго зазвичай використовується, щоб ізолювати цільову країну від решти світу та змусити її змінити свою поведінку [13].

Інвестиційні обмеження: інвестиційні обмеження спрямовані на обмеження доступу цільової країни до капіталу через прямі інвестиції або через використання фінансових установ. Ці санкції спрямовані на те, щоб запобігти доступу цільової країни до фінансових ресурсів, які могли б підтримувати її економіку чи військо. Інвестиційні обмеження також можуть використовуватися, щоб запобігти участі цільової країни в порушеннях прав людини або підтримці тероризму [13].

Заморожування активів: заморожування активів – це вид економічних санкцій, які забороняють цільовій країні доступ до активів, які зберігаються в іноземних фінансових установах. Цей тип санкцій призначений для того, щоб запобігти цільовій країні використовувати ці активи для підтримки своєї економіки чи війська. Заморожування активів також може використовуватися, щоб запобігти участі цільової країни в порушеннях прав людини або підтримці тероризму.

Дипломатичні санкції – це форма покарання, спрямована на обмеження доступу цільової країни до міжнародного співтовариства. Вони призначені для сигналу несхвалення та тиску на цільову країну, щоб вона змінила свою поведінку. Дипломатичні санкції можуть приймати різні форми, включаючи дипломатичну ізоляцію, призупинення дипломатичних відносин і видворення дипломатів [14].

Дипломатична ізоляція: дипломатична ізоляція – це форма покарання, яка передбачає обмеження доступу цільової країни до міжнародного співтовариства. Цей тип санкцій призначений для сигналу несхвалення та тиску на цільову країну, щоб вона змінила свою поведінку. Дипломатична ізоляція може передбачати обмеження участі цільової країни в міжнародних організаціях або її представництва на міжнародних форумах [16, с. 57-59].

Призупинення дипломатичних відносин: призупинення дипломатичних відносин є формою покарання, яка передбачає припинення дипломатичних відносин між країною та цільовою країною. Цей тип санкцій призначений для сигналу несхвалення та тиску на цільову країну, щоб вона змінила свою поведінку. Призупинення дипломатичних відносин

може також використовуватися для того, щоб перешкодити цільовій країні порушувати права людини або підтримувати тероризм.

Видворення дипломатів: видворення дипломатів є формою покарання, яка передбачає наказ дипломатам із цільової країни залишити країну перебування. Цей тип санкцій призначений для сигналу несхвалення та тиску на цільову країну, щоб вона змінила свою поведінку. Видворення дипломатів також може бути використано для того, щоб запобігти участі цільової країни в порушеннях прав людини або підтримці тероризму [16, 576].

Військові санкції – це форма покарання, спрямована на обмеження військового потенціалу цільової країни. Вони призначені для сигналу несхвалення та тиску на цільову країну, щоб вона змінила свою поведінку. Військові санкції можуть приймати різні форми, включаючи ембарго на постачання зброї, заборонені для польотів зони та військове втручання.

Ембарго на постачання зброї: ембарго на постачання зброї – це повна заборона на продаж, передачу або надання зброї країні-цілю. Мета ембарго на постачання зброї полягає в тому, щоб перешкодити країні-мішені отримати засоби для продовження своїх агресивних дій або розвитку свого військового потенціалу.

Заборонені для польотів зони: Іншою формою військових санкцій є встановлення заборонених для польотів зон. Це передбачає заборону польотів літаків над певною територією, як правило, для запобігання повітряним нападам на цивільне населення або для запобігання військовим операціям. Безпльотні зони можуть бути введені міжнародними організаціями або окремими країнами, і вони часто використовуються як засіб сигналізації про несхвалення дій цільової країни [17].

Військове втручання: у крайніх випадках військові санкції можуть посилитися аж до військового втручання. Це передбачає використання військової сили для припинення агресивних дій цільової країни або встановлення миру. Військове втручання може приймати різні форми, включаючи використання сухопутних військ, авіаударів або морську блокаду. Цей тип військових дій часто розглядається як крайній засіб і використовується лише у виняткових обставинах, коли інші форми санкцій виявляються неефективними [17].

Міжнародні санкції є потужним інструментом для урядів, щоб змінити поведінку цільових країн та окремих осіб. Однак впровадження та виконання цих санкцій може бути складним і складним завданням. Технології зіграли вирішальну роль у подоланні цих викликів і підвищенні ефективності міжнародних санкцій. У галузі боротьби з відмиванням коштів розроблені технології та програмні рішення, які допомагають контролювати та застосовувати санкції. Ці рішення призначені для автоматизації процесу ідентифікації транзакцій і осіб, які підпадають під санкції, що полегшує фінансовим установам дотримання правил.

Найпоширенішою ключовою перевагою використання технологій під час впровадження санкцій є можливість обробляти величезні обсяги даних у режимі реального часу. Це дозволяє фінансовим установам швидко виявляти потенційні порушення санкцій і повідомляти про них, зменшуючи ризик незаконної фінансової діяльності. Крім того, технологічні рішення також надають більш точні та вичерпні дані, що дозволяє фінансовим установам приймати більш обґрунтовані рішення щодо осіб та операцій, які підпадають під санкції. Наприклад, технологію AML можна використовувати для виявлення незвичайних моделей поведінки, які можуть вказувати на порушення санкцій, або для перехресних посилаць на дані з багатьох джерел для перевірки точності інформації [17].

Однак, незважаючи на численні переваги, які надає технологія, існують також певні обмеження щодо її використання під час впровадження санкцій. Наприклад, забезпечення точності та надійності даних, які використовуються для визначення цілей санкцій. Це вимагає від фінансових установ інвестувати у високоякісні технологічні рішення протидії відмиванню коштів та забезпечувати регулярне оновлення їхніх систем останньою

інформацією про об'єкти санкцій. Інша проблема полягає в тому, що технологічні рішення можуть працювати безпечно та надійно. Це особливо важливо в контексті фінансових санкцій, коли навіть невелика помилка в застосуванні санкцій може мати серйозні наслідки.

Незважаючи на ці проблеми, неможливо переоцінити важливість технологій для підтримки санкцій. Оскільки світова фінансова система продовжує розвиватися, використання технологій у впровадженні санкцій ставатиме лише важливішим. Інвестуючи у високоякісні технологічні рішення щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансові установи можуть допомогти забезпечити послідовне й ефективне впровадження та виконання санкцій, зменшуючи ризик незаконної фінансової діяльності.

Економічні санкції – це комерційні та фінансові санкції, які застосовуються однією або декількома країнами проти самоврядної держави, групи чи особи. Економічні санкції не обов'язково вводяться через економічні обставини, але вони також можуть бути введені через різні політичні, військові та соціальні проблеми. Економічні санкції можуть використовуватися для досягнення міжнародних і внутрішніх цілей [17].

Ембарго – це часткова або повна заборона комерції та торгівлі з певною державою чи групою країн. Ембарго вважаються сильними дипломатичними заходами, які вводяться для того, щоб отримати від країни, щодо якої воно накладається, певний національний інтерес. Ембарго вважаються юридичними бар'єрами для торгівлі, які вважаються військовими діями. Ембарго може означати обмеження або заборону експорту чи імпорту, створення кількісних квот, встановлення спеціальних зборів і податків, заборону вантажних або транспортних засобів, заморожування вантажів, активів і банківських рахунків, обмеження транспортування певних технологій тощо [18].

Міжнародні санкції – це політичні та економічні рішення, які є частиною дипломатичних зусиль країн і багатосторонніх або регіональних організацій проти держав для захисту інтересів національної безпеки, захисту міжнародного права та захисту від загроз міжнародному миру та безпеці. Вони включають тимчасове накладення на ціль економічних, дипломатичних, торговельних, культурних чи інших обмежень, які скасовуються, коли мотиваційні проблеми безпеки не застосовуються або коли не виникає нових загроз.

Дипломатичні санкції – це санкції, коли політичні заходи вживаються для висловлення несхвалення певної дії дипломатичними та політичними засобами, а не впливають на економічні чи військові відносини. Вжиті заходи включають обмеження або скасування візитів уряду високого рівня або відкликання дипломатичних місій.

Торговельні санкції можуть включати заборону на:

– імпорт, експорт, переміщення, передача, надання або придбання товарів і технологій;

– надання або закупівля послуг, пов'язаних з товарами та технологіями надання або закупівля деяких інших нефінансових послуг [18].

Висновки з проведеного дослідження. Існують різні види санкцій, такі як економічні санкції, міжнародні санкції, ембарго та дипломатичні санкції. Санкції чинять тиск на країни, які ставлять під загрозу мир, здійснюють шкідливу політику або порушують міжнародне право. Також санкції можуть бути застосовані до конкретних осіб чи організацій. Санкції – це поширена стратегія, яка використовується для того, щоб переконати іноземні уряди та окремих осіб змінити свою поведінку. Рада Безпеки ООН (РБ ООН) може запровадити санкції у відповідь на загрози глобальному миру та безпеці.

Отже, санкції є ефективним інструментом зовнішньої політики, який застосовується з метою стримання окремих політичних гравців від дій або рішень, які в результаті можуть видатися руйнівними для міжнародної спільноти. Теоретична наука з плином часу не тільки розвинула інститут санкційних процесів, однак виокремила класифікаційний ряд з метою більш детального та ґрунтовного дослідження інституту санкцій.

Список використаних джерел

1. Мулявка В.С. Фактори формування змісту у визначенні та видова характеристика санкцій в міжнародному публічному праві. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». С. 714-718.
2. Кравченко В. Історія економічних санкцій. LivingFo: офіційний веб-сайт. URL: <https://livingfo.com/istoriia-ekonomichnykh-sanktsij/> (дата звернення: 05.04.2024).
3. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL: <https://sum.in.ua/s/sankcija> (дата звернення: 05.04.2024).
4. О. Сопронюк. Поняття санкції у теорії права. Історико-правовий часопис. 2016. № 1 (7). С. 234-240.
5. Орехов В. Ю. Загально-теоретичні проблеми розуміння санкції. Часопис Київського університету права. 2005. № 4. С. 68-74.
6. Козюбра М. І. Переконавання і примус в радянському праві. К.: Наукова думка, 1970. 152 с.
7. Базилів Б. Т. Сутність санкцій в радянському праві. Правознавство. 1976. № 5. С. 32-38.
8. Лейст О. Е. Санкції та відповідальність за радянським правом (теоретичні основи) (рос. мовою). М., 1981. 240 с.
9. Курильов С. В. Санкція як елемент правової норми. 1984. № 8. С. 47-51.
10. Хачатуров Р. Л., Ягугян Р. Г. Юридична відповідальність. Т.: Міжнародна академія бізнесу та банк. справи, 1995. 200 с.
11. Загальна теорія права: Підручник. За заг. ред. М.І. Козюбри. К.: Ваїте, 2015. 392 с.
12. Кельман М.С., Стратонов В.М. Загальна теорія права : підручник. Вид. 6-ге, доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 742 с.
13. Орлова О.О. Загальна теорія права: навч.-метод. посіб. О.О. Орлова, А.М. Кучук, О.В. Мінченко Суми: ФОП Цьома С.П., 2020. 237 с.
14. Ю.В. Сиротенко. Поняття та види міжнародно-правових санкцій. *НУ «Одеська юридична академія»*, 2020. С. 1-3.
15. Different types of sanctions. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/different-types/> (дата звернення: 05.04.2024).
16. Санкції. *Національний банк України*: офіційний веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/monitoring/sanctions> (дата звернення: 05.04.2024).
17. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України : аналіт. доп. / [А. Бобровицький, Н. Гавриленко, А. Гончарук, І. Ус, Г. Широкий, Р. Юлдашев] ; за заг. ред. М. Паламарчука. Київ : НІСД, 2023. 76 с.
18. Ведькал В.А., Агамалієв Е.А. Теоретичні та практичні аспекти санкцій у міжнародному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. С. 575-577.
19. What is international sanctions? *Sanction Scanner*: офіційний веб-сайт. URL: <https://sanctionscanner.com/knowledge-base/international-sanctions-113> (дата звернення: 05.04.2024).
20. Types of sanctions the EU adopts. European Council. Council of the *European Union*: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/why-sanctions/different-types/> (дата звернення: 05.04.2024).
21. Історія санкцій у світі: до чого приводили і що чекає Росію. *Факти*: офіційний веб-сайт. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20181023-istoriya-sanktsij-u-sviti-do-chogo-pryvodyly-i-shho-chekaye-rosiyu/> (дата звернення: 10.04.2024).

Надійшла до редакції 17.06.2024

Прийнято до опублікування 26.06.2024

References

1. Muliavka V.S. Faktory formuvannya zmistu u vyznachenni ta vydova kharakterystyka sanktsii v mizhnarodnomu publichnomu pravi. Elektronne naukove vydannia «Analychno-porivnialne pravoznavstvo». S. 714-718.
2. Kravchenko V. Istoriia ekonomichnykh sanktsii. LivingFo: ofitsiyniy veb-sait. URL: <https://livingfo.com/istoriia-ekonomichnykh-sanktsij/> (data zvernennia: 05.04.2024).
3. Slovnyk ukrainskoi movy. Akademichnyi tлумachnyi slovnyk (1970-1980). URL: <https://sum.in.ua/s/sankcija> (data zvernennia: 05.04.2024).
4. O. Soproniuk. Poniattia sanktsii u teorii prava. Istoryko-pravovyi chasopys. 2016. № 1 (7). S. 234-240.
5. Oriekhov V. Yu. Zahalno-teoretychni problemy rozuminnia sanktsii. Chasopys Kyivskoho universytetu prava. 2005. № 4. S. 68-74.

6. Koziubra M. I. Perekonannia i prymus v radianskomu pravi. K.: Naukova dumka, 1970. 152 s.
7. Bazyliv B. T. Sutnist sanktsii v radianskomu pravi. Pravoznavstvo. 1976. № 5. S. 32-38.
8. Leist O. E. Sanktsii ta vidpovidalnist za radianskym pravom (teoretychni osnovy) (ros. movoiu). M., 1981. 240 s.
9. Kurylov S. V. Sanktsiia yak element pravovoi normy. 1984. № 8. S. 47-51.
10. Khachaturov R. L., Yahutian R. H. Yurydychna vidpovidalnist. T.: Mizhnarodna akademiia biznesu ta bank. spravy, 1995. 200 s.
11. Zahalna teoriia prava: Pidruchnyk. Za zah. red. M.I. Koziubry. K.: Vaite, 2015. 392 s.
12. Kelman M.S., Stratonov V.M. Zahalna teoriia prava : pidruchnyk. Vyd. 6-te, dop. Kherson : OLDI-PLIuS, 2020. 742 s.
13. Orlova O.O. Zahalna teoriia prava: navch.-metod. posib. O.O. Orlova, A.M. Kuchuk, O.V. Minchenko Sumy: FOP Tsoma S.P., 2020. 237 s.
14. Iu.V. Syrotenko. Poniattia ta vydy mizhnarodno-pravovykh sanktsii. NU «Odeska yurydychna akademiia», 2020. S. 1-3.
15. Different types of sanctions. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/different-types/> (data zvernennia: 05.04.2024).
16. Sanktsii. Natsionalnyi bank Ukrainy: ofitsiinyi veb-sait. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/monitoring/sanctions> (data zvernennia: 05.04.2024).
17. Mizhnarodni sanktsii yak instrument strymuvannia rosiiskoi ahresii proty Ukrainy : analit. dop. / [A. Bobrovtskyi, N. Havrylenko, A. Honcharuk, I. Us, H. Shyrokyi, R. Yuldashev] ; za zah. red. M. Palamarchuka. Kyiv : NISD, 2023. 76 s.
18. Vedkal V.A., Ahamaliiev E.A. Teoretychni ta praktychni aspekty sanktsii u mizhnarodnomu pravi. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. S. 575-577.
19. What is international sanctions? Sanction Scanner: ofitsiinyi veb-sait. URL: <https://sanctionsscanner.com/knowledge-base/international-sanctions-113> (data zvernennia: 05.04.2024).
20. Types of sanctions the EU adopts. European Council. Council of the European Union: ofitsiinyi veb-sait. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/why-sanctions/different-types/> (data zvernennia: 05.04.2024).
21. Istoriiia sanktsii u sviti: do choho pryvodyly i shcho chekaie Rosiiu. Fakty: ofitsiinyi veb-sait. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20181023-istoriya-sanktsij-u-sviti-do-chogo-pryvodyly-i-shho-chekeye-rosiyu/> (data zvernennia: 10.04.2024).

ABSTRACT

Dariia Lazareva. Genesis of scientific views on the institution of international sanctions: concepts, classification and application determinants.

The article examines the genesis of scientific views on the institution of international sanctions, explains the concept of “sanctions” using a comparative approach, identifies the classification of sanctions currently applied by the international community and establishes the determinants of their application. The author also analyzed recent studies and publications that highlight the research issues. Particular attention was paid to the retrospective and development of this institution. The author analyzed the Academic Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language and the definitions of the concept of “sanction”. A separate part of the article is the analysis of the classification of sanctions and the characteristics of this classification. The theoretical component and the results of practical activities allowed the author to distinguish two main types of international legal sanctions.

This study suggests that theoretical science has not only developed the institution of sanctions processes over time, but has also identified a classification series for a more detailed and thorough study of the institution of sanctions.

There are different types of sanctions, such as economic sanctions, international sanctions, embargoes and diplomatic sanctions. Sanctions put pressure on countries that threaten peace, pursue harmful policies, or violate international law. Sanctions can also be imposed on specific individuals or organizations. Sanctions are a common strategy used to persuade foreign governments and individuals to change their behavior. The United Nations Security Council (UNSC) can impose sanctions in response to threats to global peace and security.

Thus, sanctions are an effective foreign policy tool used to deter certain political actors from taking actions or decisions that may ultimately be destructive to the international community.

Key words: *sanctions, international sanctions, scientific views, consequences of sanctions, theory of sanctions.*